

SUBJEKT A OBJEKT — KATEGÓRIA RELATÍVNEJ DISKONTINUITY PRAXE

VLADIMÍR SEILER

Písať v krátkej úvahe o tak závažných kategóriách, akými sú subjekt a objekt, vynucuje si urobiť tieto metodologické poznámky: 1. Analýza sa môže robiť z rôznych hľadísk podľa toho, na aký účel chceme tieto kategórie použiť, aké súvislosti chceme nimi konkrétnejšie vyjadriť. Snažíme sa robiť analýzu tak, aby pri filozofickej explikácii spoločenských zákonitostí ako foriem *objektívnej* determinácie boli čo najjednoznačnejšie ako formy determinácie činnosti *subjektov*. Preto aj 2. historická analýza, ako sa utvára subjekt, je nahradená logickou analýzou, ktorá už subjekt a objekt predpokladá a sleduje, subjekt — objektový vzťah tak, aby postrehla, ako sa *mení* subjekt a objekt.

Pri hodnotení dejinných udalostí a pri analýze objektívnych podmienok sa často stretávame s názorom, že daný subjekt (jednotlivec, sociálna skupina atď.) utvárali určité objektívne podmienky. Objektívne podmienky akoby vystupovali v úlohe tvorca subjektu. Toto často sa vyskytujúce stanovisko, odsudzujúce subjekt do postavenia pasívneho činiteľa, rovnako ako aj protichodná formulácia o ničím nepodmienenej aktivite subjektu, sú známe ako veľmi zraniteľné.

Formulácia, že subjekt nie je pasívnym výrazom objektívnych podmienok, prekračuje síce obzor metafyzického riešenia vzťahu subjektu a objektu, avšak za cenu, že neobjasňuje vzťah podmienok a aktivity subjektu, dynamiku jeho vytvárania. Nastoluje sa potom otázka, čím teda subjekt je?

V známom tvrdení, že objektívne podmienky pre revolúciu už jestvovali, ale k revolúcii nedošlo, lebo chýbal subjektívny činiteľ, nachádzame skrytý dualizmus. Na úrovni empirického poznatku sa tu zastiera teoretická nedôslednosť, ktorá sa interpretuje ako „zaostávanie subjektívneho činiteľa za objektívnymi podmienkami“.

Inou myšlienkou o vzťahu subjektu a objektu je myšlienka o ich vzájomnom pôsobení. Je významným pokusom o prekonanie metafyzického riešenia. Naráža však na úskalie ako každá výpoveď, ktorá proklamuje vzájomné pôsobenie, o ktorej sa vyslovil Hegel, že nedostatok používania pomeru vzájomného pôsobenia spočíva v tom, že „namiesto toho, aby tento pomer mohol platiť ako ekvivalent pojmu, treba ho ešte pojmovo zachytiť“, že je to „bezpojmový pomer“ (Hegel, *Logika* § 156). Téza o vzájomnom pôsobení subjektu a objektu nevysvetlí ani subjekt ani objekt. Ich vzájomný vzťah pochopíme a pojmovo vyjadríme ako „momenty niečoho tretieho, vyššieho“ (Hegel), podľa nás ako momenty praxe.

O to sa pokúšame v tejto stati.

Pri vymedzovaní kategórií subjekt a objekt považujeme za plodné čiastočne aplikovať pojmový aparát, ktorý použil Oskar Lange v štúdiu *Celok a vývin*

vo svetle kybernetiky, pretože umožňuje pomerne presne určiť ich elementárne vzťahy. Činným prvkom označuje predmet, ktorý určitým spôsobom závisí od iných predmetov (prostredí) a určitým spôsobom na ne pôsobí. Takéto vymedzenie činného prvku je analogické vymedzeniu určitého aspektu subjektu v marxistickej filozofickej literatúre: subjekt závisí od podmienok a zároveň na ne pôsobí. Namiesto „činný prvok“ užívajme termín „subjekt“, „S“, a namiesto „prostredie“ termín „Objekt“, „O“. (Takéto vymedzenie činného prvku a priradenie kategórie subjektu k nemu naznačuje, že subjekt sa nevymyká tomuto elementárnemu vzťahu.)

Ďalšie pojmy charakterizujúce činný prvok sú vstup, výstup a spôsob činnosti. Objekt pôsobí na subjekt tak, že vyvoláva v ňom určité stavy. Tieto stavy sú vstupy (vchody) subjektu. Subjekt pôsobí na objekt tým, že nadobúda stav určitého typu. Je to výstup činného prvku. Vzťah medzi stavom vstupu a výstupu je spôsobom činnosti prvku, subjektu. Spôsob činnosti subjektu je ekvivalentný praxi. Prax totiž predpokladá vzťah medzi subjektom a objektom a ňou sa tiež uskutočňuje. Preto aj môžeme nazvať prax subjekt-objektovou činnosťou; dejiny praxe, ľudské dejiny, majú v každom momente tento subjekt-objektový charakter. Ľudská prax je osvojovanie si objektu, neustála integrácia s objektom. Subjekt si praxou objekt nielen osvojuje (svojím subjektívnym spôsobom), ale sa sám „zvonkajšňuje“, objektivizuje, spredmetňuje. Človek produkuje a reprodukuje svoj život tým, že sa objektivizuje. Objektivácia subjektu je formou jeho rozvoja, „spôsobom jeho činnosti“.

Objektom pre subjekt nie je iba príroda, ale aj jeho výtvyry alebo výtvyry iných. A tieto výtvyry subjektu, výsledky činnosti tvoria obsah pojmu — *objekt v dejinách*, objekt v spoločenskom pohybe, objektivne podmienky.¹ Tieto výtvyry, či už materiálne alebo duchovné, „sieť spoločenských vzťahov“, sú objektivne, t. j. stojace voči subjektu ako danosť. Chápať objekt ako výtvyr subjektu, ako spracovaný predmet, ako nástroj, na ktorý a ktorým subjekt pri svojej činnosti nadviaže, znamená chápať objekt ako prerušenú prax, ako prerušenú činnosť. To platí tak pre nastupujúce generácie, ktoré nachádzajú objektovanú činnosť predchádzajúcich generácií vo forme výtvyrov, ako aj pre individuum, ktorého činnosť sa neustále relatívne ukončuje a neustále nadväzuje na svoje výtvyry.

Hľadisko diskontinuity praxe, ktoré sme uplatnili pri určovaní dejinného objektu, uplatníme aj pri určovaní subjektu. To, čím subjekt je, je výsledkom jeho činnosti, jeho praxe.* Prax, činnosť sa uštaluje v dvoch póloch, ako objekt

¹ „Ako objektivne podmienky vystupuje všetko, čo hrá úlohu základne, predpokladu, podnetu, brzdy alebo hranice pretvárajúcej činnosti“, píše Jiří Cvekl v monografii *Lid a osobnost v dějinách*, 43, SNPL 1961.

* Prax vymedzujeme ako cielavedomú objekt pretvárajúcu (a subjekt konštituujúcu) činnosť. Termín „cielavedomosť“ môže reprezentovať aj teória. Cielavedomosť (a všeobecnejšie, vedomie) je regulujúcim elementom objekt pretvárajúcej činnosti.

Subjekt (jednotlivec, spoločenská skupina atď.) je prírodnospoločenská realita vydeľujúca sa z prostredia a uvedomujúca si ho ako „nie — ja“, „nie — my“. Forma jeho vyjavu — prax, má tiež prírodnospoločenský charakter. Kategória potreba vyjadruje práve nevyhnutnosť integrácie (výmena činností, energie) subjektu so svojimi prírodnospoločenskými podmienkami existencie.

a subjekt. Môžeme to vyjadriť tiež tak, že objekt a subjekt v dejinách sú *polárne kategórie dejín praxe*, ich diskontinuita. *Prax* je zas *kontinuitou* objektu a subjektu a v tomto zmysle je subjekt pokračovaním (spoločensko-ludského významu) objektívnych podmienok. Subjektívne a objektívne podmienky ako protikladné určenia majú význam *iba* v rámci určitej praktickej činnosti, mimo neho strácajú svoj zmysel.

Proti názoru, že objekt a subjekt sú polárne kategórie praxe, dá sa namietaf tým, že objekt vo forme prírody nie je výtvorom subjektu a nemôže byť teda členom diskontinuity praxe. Táto námietka obsahuje zamlčaný predpoklad, sto-tožňujúci bytie s objektom.

Dostáva sa k ďalšej stránke vzťahu subjektu a objektu, vyjadrenú v téze, že *bytie vo forme objektu* pre subjekt je vydeľované, určované *subjektom*² ³ ⁴, spôsobom jeho existencie — praxou. (Avšak *prax* — objekt pretvárajúca a subjekt konštitujúca činnosť — je tiež formou bytia, formou pohybujúcej sa hmoty.)

Subjekt sa prejavuje objekt pretvárajúcou činnosťou, ktorá je jeho bytím. Táto činnosť sa pojmovo zachycuje ako reťaz výtvorov, ako svet subjektu. Tento kontinuitný a diskontinuitný aspekt spôsobu existencie subjektu, jeho objektivácia sa dá vyjadriť tak, že — parafrázujúc Hegla — subjekt je tým, čím je jeho svet ako *jeho*. „Individualita je tým, čím je *jej* svet ako *jej*; sama je okruhom svojej činnosti, v ktorom sa vyjadřila ako jednota, a je úplne *iba* jednotou *daného a vytvoreného bytia*; jednotou, ktorého stránky nie sú rozdvojené tak ako v predstave psychologického zákona, vo svet daný *o sebe* a individualitu súcu *pre seba*.“⁵

Pre ďalšiu stránku subjektu a objektu a pre chápanie *objektívnosti* spoloč-

² Čo má na individuum vplyv a *aký*... závisí teda *iba* od individuality samej — Hegel G. W. F., *Fenomenológia ducha*, 218—219, Praha 1960. Túto myšlienku nachádzame ako jeden zo základných pilierov nového svetového názoru u K. Marxa v *I. téze o Feuerbachovi* a znovu zdôraznenú a explikačne rozpracovanú v práci *Bytie a vedomie* S. L. Rubinštejna.

³ V tejto súvislosti môžeme urobiť okrajovú poznámku k sporu „scientistického“ a „antropologického“ chápania vedy. Prírodné vedy nezobrazujú prírodu „ako takú“, t. j. nie subjektívne, ale praktický vzťah človeka k nej. To znamená, že ju odráža výberovo prostredníctvom praxe (a v jej procese vytvorenými kategóriami). *Prax* (úroveň praxe) nielenže vchádza do charakteristiky subjektu a je zahrnutá v chápaní poznania ako subjektívneho odrazu objektívnej reality, ale sa tým zároveň stáva činiteľom, ktorým sa definuje *predmet* poznania.

⁴ Riešenie vzťahu objektu a subjektu leží v základoch problému o vzťahu prírodného a spoločensko-historického, o stupni vplyvu prírody na ľudské dejiny. Tieto relácie tvorili, resp. tvoria metodologickú červenú niť úvah pri objasňovaní charakteru ázijského výrobného spôsobu, ktorý sa znovu včleňuje do periodizácie ľudských dejín. (Ukázalo sa totiž, že ľahostajné hydrologické, klimatické a miestne podmienky nadobúdajú významnú úlohu, akonáhle prechádza spoločensvo k poľnohospodárskej výrobe, že spolu s nízkym stupňom techniky sa stávajú anorganickým telom ázijských spoločenskstiev, stávajú sa prírodno-objektívnymi podmienkami ich existencie, ktoré si vynucujú verejnú moc s určitými hospodárskymi funkciami.) Opäť sa potvrdilo, že charakter vplyvu prírody na spoločnosť je daný charakterom aktivity spoločnosti. Príroda pôsobí na spoločnosť natoľko, nakoľko spoločnosť pôsobí na prírodu. Pochopiteľne, ono pôsobenie je determinované, je však determinované objektívnymi *v ý s l e d k a m i* aktivity (z ktorých sú rozhodujúce výrobné nástroje a organizácia sociálnej súčinnosti).

⁵ G. W. F. Hegel, *Fenomenológia ducha*, 119—120, Praha 1960.

ských zákonitostí (a objektivít činnosti subjektov) sú dôležité momenty procesu objektivácie, spredmetnenia, „zvonkajšenia“ subjektu.

Činnosť subjektov, ich objektivácia (vzťah medzi S_1 a S_2) je *viac*, je inou kvalitou než iba „zvonkajšenie vnútorného“, objektivácia subjektu. Je to objektivita ako zvláštny výtvor vzájomnej činnosti subjektov. (Pojmovo sa to dá vyjadriť kategóriami celku a časti.) Tzv. objektivná zákonitosť činnosti subjektov je preto objektivná, lebo je vzťahom činností, ktoré sú objektovým výrazom subjektov. Iba objektivujúcou činnosťou sa dostáva subjekt do vzťahu so „svetom“, s inými subjektami. Preto je aj určitá forma súvislosti týchto činností — zákonitosť — objektivná. Vzťahy medzi subjektami sú teda objektivne a nie subjektivne, i keď sa akokoľvek takýto záver núka.

Z hľadiska uvedených poznámok sa dá interpretovať tzv. vláda výtvoru, objektu nad tvorcom.

Výtvor je výraz tvorcu. V ňom je spredmetnená jeho „bytosť sila“ (je to jeho výtvor). Ale pretože je už spredmetnená, objektovaná, stáva sa tvorcovým inobytím. Nie je voči zásahom iných objektov imúnna. Iný subjekt môže mať k dielu iný vzťah, môže ho uplatniť ako *nástroj* voči tvorcovi. Iba v relácii s inými subjektami stáva sa výtvor niečím, čo sa vymyká kontrole tvorcu a tzv. vláda spoločenskej objektivít sa v každom prípade uplatňuje ako vláda určitých ľudí voči iným. Vláda nad ľuďmi, miera moci a postoj jedných voči druhým, je subjektivne vyjadrenie tohto objektivného vzťahu subjektov. A tak spredmetňovanie, objektivovanie subjektov — jediná forma ich pohybu, rozvoja — môže nadobudnúť povahu, keď sa výtvor, objektivita subjektu premení na niečo, čo pôsobí voči tvorcovi nie ako východisko pre pokračovanie jeho rozvoja, ale ako cudzia sila. V tomto určení výtvor nie je už „zvonkajšenie vnútorného“, objektivita nie je už výrazom subjektu, ale *odcudzenou* formou vzťahu subjektov.⁶

⁶ Na tomto mieste treba urobiť poznámku o vzťahu kategórii spoločenská zákonitosť a odcudzenie.

Spoločenskú zákonitosť môžeme charakterizovať ako formu determinácie spoločenskej súčinnosti indivíduí. Nezvládnuteľnú súčinnosť chápeme potom ako odcudzenú spoločenskú zákonitosť. Odcudzenie v tejto perspektíve je teda odcudzenou objektivitou subjektov, odcudzenie je (určitá historická forma) objektivno. Známe mechanistické interpretácie spoločenských zákonitostí socializmu, vyznačujúce sa dualizmom objektivít (zákonitostí) a subjektu, zovšeobecňovali, ale duchovne neprekračovali odcudzenú spoločenskú zákonitosť. Táto skutočne vystupuje voči indivíduám ako vonkajšia sila, podobne ako sa chovajú sily v mechanických systémoch. Filozoficky dostatočne nereflexovaný prístup pri interpretácii zákonitosti socializmu musel však rešpektovať fakt plánovania ekonomickej činnosti spoločnosti a tento sklbiť s dualistickým chápaním objektu a subjektu tvoriacim teoretický základ tejto interpretácie. Urobilo sa to formulou možnosti rešpektovať alebo nerešpektovať „požiadavky“ ekonomických zákonitostí socializmu, v ktorej sa stotožnil cieľ, ideálne s materiálnymi spoločenskými vzťahmi a našla sa tak „dialektika“ voluntarizmu.

Ako rozumieť výrazu „zvládnuté spoločenské zákonitosti“? Rozumieme ním zvládnutú spoločenskú súčinnosť indivíduí, ktorá sa uskutočňuje organizovanosťou spoločnosti pre dosahovanie svojich cieľov (prostriedkami, ktoré sú im adekvátne). Zvládnutie spoločenskej zákonitosti ako zvládnutie súčinnosti je napokon *osvojením* si spoločenskej podstaty indivíduí. Ich spoločenská podstata je totiž ich súčinnosť (ich objektivita). Keď je vyjadrená duchovne, je projektom spoločenskej činnosti. Takýto projekt sa stáva regulujúcim činiteľom spoločenskej praxe, stáva sa ideálnom objektpretvárajúcej činnosti.

Ďalším hľadiskom pri určovaní subjektu a objektu sú relácie časti a celku, systému. Napr. výrok, že spoločnosť ako celok je sama sebe subjektom, nemá zmysel, lebo každý pojem vyjadruje vzťah niečoho k niečomu inému. Spoločnosť ako celok, ako subjekt, môže mať vzťah iba k niečomu inému, a to je jednak príroda, jednak výtvyry predchádzajúcich generácií, ako aj k svojim výtvyrom. Iba pomocou objektivácie môže subjekt pozorovať seba; vzťah k svojej objektivácii je vzťahom k sebe samému.

Ak sa však na spoločnosť dívame ako na štrukturovaný celok, systém, potom subjektom môže byť akýkoľvek podsystem prvkov (určité spoločenstvá ľudí, triedy, strany, rodina, jednotlivci). Prvky spoločenského systému, subjekty, vystupujú voči sebe ako objekty. Aj v tomto prípade (spoločenský) objekt a (spoločenský) subjekt sú póly vyjadrujúce svoj stred, v ktorom sa spájajú — prax; lebo ide tu o prax vo forme vzájomného podmienovania sa subjektov (napr. triedny boj).

Tvrdenie, že „objekt pre subjekt“ je určovaný subjektívne, nestrácajú platnosť ani pri zdôrazňovaní tézy, že subjekt je určovaný objektívnymi podmienkami. Problém je však v tom, ako je určovaný objektívnymi podmienkami. (Subjekt je určovaný objektívnymi podmienkami, objekt je určovaný subjektom, je analogické tvrdeniu francúzskych materialistov 18. stor., že prostredie vytvára človeka a človek vytvára prostredie. Bol to bludný kruh antinómii. Sú to však antinómie nedialektického rozumu, ktorý ich nevie sprostredkovať. Sprostredkujúcim činiteľom a teda hľadiskom, ktoré vie subjekt a objekt zjednocovať, je prax.)

Aby nedošlo k fetišizovaniu „objektívnych podmienok“, k ich chápaniu nie ako podmienok subjektu, treba ešte upozorniť na túto súvislosť: Objektívne podmienky určujú subjekt v tom zmysle, že si subjekt musí *osvojiť* (asimilovať) výtvyry predchádzajúcich generácií, iných ľudí takým spôsobom, aby nimi pôsobil účelne, tak, ako by nimi pôsobili ich tvorcovia, teda spôsobom pre aký účel boli vytvorené. (Účel je totiž ľudskou dimenziou výtvyru.) Takýmto osvojením pokračuje činnosť predchodcov v činnosti súčasníkov, vytvára sa kontinuita spoločenstva, jeho dejiny. Tam, kde sú výsledky inak osvojované, nejde o kontinuitu spoločenstva, dokonca sa nemusia stať ani východiskom, nástrojom, životnými podmienkami pre určitý subjekt. Subjekt je totiž iný než ten, ktorého výsledky boli životným prejavom. Napr. výrobné prostriedky chemického priemyslu nevytvárajú pre menej vyvinuté spoločenstvá životné podmienky, t. j. podmienky ich činného uplatnenia, ani nevytvoria pracovníkov chemického priemyslu. V tejto súvislosti tkvie tiež filozofický základ myšlienky, že napr. vývozom revolúcie sa nedajú obšťastňovať národy, lebo by to nebola ich revolúcia a export revolúcie by ich neučinil revolučné, ako aj myšlienka, že revolúcia je potrebná pre hromadnú prevýchovu ľudí.

Teda iba v zmysle účelného osvojenia si objektivovaných výtvyrov predchádzajúcej aktivity hovoríme o určovaní subjektu objektívnymi podmienkami a môžeme povedať, že je nimi „odchovaný“, utváraný, patrí k nim. Túto určenosť objektívnymi podmienkami *prekračuje* subjekt praxou už tým, že ich používa a mení sám seba, svoju subjektivitu. Mení objektívnosť svojej subjektivity a subjektivitu (významovosť) svojich podmienok. Povaha zmeny objektívnych podmienok

je vlastne povahou subjektu, praxe. V tejto súvislosti formuluje *filozofické* chápanie praxe Karel Kosík, keď uvádza, že „v pojmu praxe je spoločensko-lidská skutočnosť objevená jako protiklad danosti, t. j. jako utváření a současně jako specifická forma lidského bytí“.⁷

Subjekt je konkrétne historicky určená kategória majúca svoju štruktúru. V tom zmysle tzv. podstata spoločnosti je ekvivalentná s kategóriou spoločensko-ekonomická formácia, chápanou nie iba z hľadiska, v ktorom jej určenia vystupujú ako mimosubjektívne „objektívne podmienky“, vo forme produktu, ale chápaná zo stránky činnejšej existencie, vytvárania, produkovania, subjektívne. (Teda: výrobné sily v činnosti, výrobné vzťahy ako vzťahovanie, pôsobenie ľudí v procese výroby na seba navzájom atď.)

Svoju štruktúru má aj subjekt chápaný ako *časť spoločnosti*, napr. ako trieda. Podstata jej činnosti je daná jej štruktúrou, jej miestom a vzťahmi k ostatným triedam. Svoju štruktúru má aj subjekt chápaný ako jednotlivá *osobnosť*.

O subjektívnych podmienkach, o subjektívnom činiteľovi v dejinách sa hovorí obyčajne vtedy, keď zmena objektívnych podmienok je závislá od spôsobilosti určitého spoločenského subjektu tieto podmienky zmeniť. Spôsobilosťou subjektu meniť objektívne podmienky sa obyčajne rozumie stupeň pochopenia nevyhnutnosti ich zmeny. S tým úzko súvisí tiež jeho organizovanosť. Táto činná stránka vzťahu subjektívneho a objektívneho najmä v období sociálnych revolúcií bola často zdôrazňovaná Leninom. Ale ani pri tomto zdôrazňovaní nevystupuje subjekt voči objektívnym podmienkam ako niečo absolútne protikladné a teda ani spôsobilosť subjektu zmeniť objektívne pomery nie je sebestačná, sama seba určujúca. Subjekt ostáva vždy „vyjadrením“ svojich objektívnych podmienok.

Otázka, ktorá sa často kladie pri hodnotení konkrétneho priebehu niektorej spoločenskej udalosti vo forme „čo by sa stalo, keby... (a najmä ak to „keby“ patrí do sféry reálnych možností), nemôže sa uspokojivo riešiť v rámci napr. mechanistickej predstavy o tom, že napr. taktické a strategické umenie vedúcej sily v revolúcii bolo presným vyjadrením objektívnych spoločenských podmienok, že chyby alebo úspechy nemohli nebyť — táto otázka sa môže riešiť len pochopením dialektiky náhodnosti a nevyhnutnosti, všeobecného a jednotlivého, uplatnením štatistického hľadiska na spoločenské javy.

Subjekt, ako aj prax, má stránku materiálnu a ideálnu. Ich jednota i protirečivosť sa nastoľuje i rieši v procese praxe. Aj spoločenský objekt, objektívne podmienky, pretože sú objektívanou činnosťou subjektu, jestvujú ak trpný stav aktivity vo forme materiálnych a ideálnych objektov. Duchovné výtvary sú duchovné objekty, materiálne výtvary sú materiálne objekty. Keďže sú výtvarmi subjektu a jeho činnosť má charakter materiálny a zároveň ideálny, je možno z duchovných výtvarov dešifrovať materiálnu stránku existencie určitej spoločnosti a naopak z materiálnych podmienok (výtvarov) usudzovať o jej duchovnom živote.

Prax je záležitosť subjekt-objektová a subjekt je praktický, jeho výtvary a predpoklady sú objektívne. (Výtvary a predpoklady — objektívne podmienky, nesúce

⁷ K. Kosík, *Dialektika konkrétneho*, 154, Nakl. ČSAV 1963.

pečať subjektu, sú však zároveň subjektívne.) Z celkového súhrnu praktickej činnosti je materiálna prax rozhodujúca. Ale ani materiálnu prax nie je správne požadovať iba za materiálnu a pritom zabúdať na duchovnú, ideálnu stránku materiálnej praxe. Takéto chápanie je síce oprávnené vo vedách, ktoré sa zaoberajú materiálnou stránkou spoločenskej praxe a materiálnou praxou ako časťou spoločenskej praxe (napr. ekonomické vedy). Akonáhle však pri *filozofickom* riešení akéhokoľvek spoločenského problému zabúdame na túto súvislosť, hrozí nebezpečenstvo *fetišizácie* kategórií spoločenských vied: potom pôsobia spoločenské zákonitosti akoby bez činnosti vedomím nadaných ľudí, charakter výrobných síl automaticky vytvára výrobné vzťahy a pod.

Môžeme tiež povedať, že fetišizácia objektivity spoločenských vzťahov spočíva v naturalistickom chápaní kategórie objektu, ktoré popiera subjektívnu dimenziu objektivity (subjektu).

СУБЪЕКТ И ОБЪЕКТ — КАТЕГОРИИ ОТНОСИТЕЛЬНОЙ ПРЕРЫВНОСТИ ПРАКТИКИ

Владимир Сейлер

В настоящей статье отношение между субъектом и объектом изучается с точки зрения их однозначного применения к философскому толкованию закономерностей развития общества как форм предопределения деятельности субъектов.

Субъект и объект понимаются как категории относительной прерывности практики, и практика, наоборот, понимается как их непрерывность. Под практикой подразумевается целенаправленная, преобразующая объект и создающая субъект деятельность. Объективизация субъекта, превращение внутреннего во внешнее (поступок, результат деятельности) является формой существования субъекта. Закономерность деятельности субъектов объективна потому, что она представляет собой отношение между деятельностями, которые являются объектным выражением субъектов. Объективизация субъектов, их взаимоотношение, представляют собой объективность, как особый результат их взаимодействия.

Но так как результат деятельности одного субъекта — выражение „силы существа“ — находится под влиянием других субъектов, он может превратиться в орудие господства над своим создателем. Так называемое господство общественной объективности или же закономерности всегда находит свое применение в форме господства одних людей над другими. Объективность становится отчужденной формой отношения между субъектами.

Объективные условия определяют субъект в том смысле, что субъект должен усвоить, ассимилировать результаты деятельности предшествующих поколений с определенной целью, т. е. так, как это сделали бы их создатели (Цель является человеческим измерением создания). Через это усвоение деятельность предшественников находит свое продолжение в деятельности современников, создается непрерывность общества. Предопределение субъекта объективными условиями выходит за рамки субъекта в практике, которая меняет объект и субъект.

Фетишизация объективности общественных отношений заключается в натуралистическом понимании категории объекта, отрицающем субъективное измерение объективности субъектов.

SUBJECT AND OBJECT — CATEGORIES OF THE RELATIVE DISCONTINUITY OF PRACTICE

Vladimír Seiler

The relation between subject and object is studied from the viewpoint of their univocal employment in philosophical explication of social regularities as forms of determination of subjects' activity.

Subject and object are comprehended as categories of the relative discontinuity of practice, the latter being understood as their continuity. Practice is a purposeful activity which transforms object and constitutes subject. Objectification of subject, externalization of the inner (act, the result of activity) is the way in which subject exists. Therefore, the regularity of subjects' activity is objective, since it is the relation of activities which are an objective expression of subjects. Objectification of subjects, their relation is objectivity as a special creation of their mutual activity.

Since the creation of a certain subject — an expression of its „essential power“ — is not immune against other subjects, it may become an instrument of ascendancy over the originator. The so-called rule of social objectivity or regularity has always the form of the rule of certain people over the others. Objectivity becomes an *alienated* form of the relation of subjects.

Objective conditions determine subject in such a sense that it has to acquire, assimilate the creations of the preceding generations *purposefully*, as if the creators operated by means of them. (The purpose is namely the human dimension of a creation). In such a way, the activity of predecessors continues in the activity of contemporaries, a continuity of community is being formed. By means of practice, subject overpasses its determination by objective conditions and, in the same way, it changes object as well as itself.

Exaggerated emphasis laid on the objectivity of social relations lies in a naturalistic comprehension of the category of object, which negates the subjective dimension of the objectivity of subjects.